

SIKERES CSALÁDI VÁLLALKOZÁS, ÉS AMI MÖGÖTTE VAN

BEHIND THE SUCCESS OF FAMILY BUSINESS

Vágány Judit ^{1*}, Fenyvesi Éva ^{2**}, Kárpátiné Daróczi Judit ^{3***}

¹ Közgazdasági Intézeti Tanszéki Osztály, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar, Budapesti Gazdasági Egyetem, Magyarország

² Közgazdasági Intézeti Tanszéki Osztály, Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar, Budapesti Gazdasági Egyetem, Magyarország

³ Vállalkozástani és Menedzsment Tantárgycsoport, Villányi Úti Képzési Hely, IBS Nemzetközi Üzleti Főiskola, Magyarország

Kulcsszavak:

családi vállalkozás
az új generáció
vállalkozás
KKV

Keywords:

family business,
the next generation
enterprise
SME's

Article history:

Beérkezett 2016. január 31.
Átdolgozva 2016. február 29.
Elfogadva 2016. március 31.

Összefoglalás

A családi vállalkozások a gazdasági élet meghatározó szereplői a világ fejlett országaiban éppúgy, mint a fejlődő országokban. A családi vállalkozások sikeressége az ország sikerét is jelentősen befolyásolja – gondoljunk csak az ország GDP-jéhez való hozzájárulásukhoz vagy a munkahelyteremtő képességükhöz.

Tevékenységük és az őket érő kihívások vizsgálata éppen ezért rendkívül fontos a vállalkozás különböző életszakaszaiban. Cikkünkben erre vállalkozunk.

Abstract

The family businesses are key players of the economy in Hungary similarly to other countries in the EU or in the USA.

The success of these family businesses has significant impact on the success of the country – just think about their contribution to the GMP or their ability to create jobs.

That is why so important to study and understand their activities and the challenges they face throughout the whole life cycle. In our article we undertake this mission.

1. Bevezetés

A családi vállalkozások kiemelkedő szereplői a gazdaságnak nemcsak Magyarországon, de a világ minden táján. Méretük szerint zömmel a kis- és középvállalkozások (KKV-ék) körébe tartoznak, ám ezen belül pontos számuk nem ismert. Ennek egyik oka, hogy nincs olyan mindenki által elfogadott definíció, mellyel le lehetne írni a családi vállalkozások fogalmát. (Mandl [1] egy – az Európai Unióban végzett – kutatásában 90 eltérő családi vállalkozás meghatározást tárt fel).

Európában a családi vállalkozások aránya 70-80 százalék, míg Észak-Amerikában 80-90 százalék körül mozog. [2]

A kisebb méretű vállalkozások mellett tekintélyes (nagy) méretű és árbevételű családi vállalkozásokkal is naponta találkozunk. A Standard and Poor's 2015-ös felmérése szerint az USA TOP 500 globális vállalata közül 34% családi kézben van. [3]

* +36 1 374 6200; vagany.judit@uni-bge.hu; 1054 Budapest, Alkotmány utca 9-11.

** +36 1 374 6200; fenyvesi.eva@uni-bge.hu; 1054 Budapest, Alkotmány utca 9-11.

*** +36 1 381 8157; karpati.d.judit@gmail.com; 1114 Budapest, Villányi út 11-13.

Magyarországon is számos nagynevű és tekintélyes múltú vállalkozás családi vállalkozás. Gondoljunk csak a Zwack Unicumra, melyet jelenleg a család 6. generációja vezet. Családi vállalkozások közé tartozik még például a Kürt, a Béres, a Cserpes vagy az Oázis is, melyek jelentős szereplői a magyar gazdasági életnek. A családi vállalkozások nem csak a témával foglalkozó szakemberek kutatásának központjában áll, hanem közérdeklődésre is számot tart. Ezt bizonyítja, hogy több magazin is kiemelt figyelmet szentel nekik (legutóbb például a Forbes magazin 2015. augusztusi száma foglalkozott a témával).

A nagy, nemzetközi cégek között is jelentős szereplők működnek családi vállalkozásként (ld. például a Lego, a Tata, vagy a Heinekken).

Cikkünkben hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozásának segítségével mutatjuk be a családi vállalkozásokat. Definiáljuk a fogalmat, majd feltárjuk, hogy milyen erősségek és nehézségek jellemzik a családi vállalkozásokat napjainkban. E mellett röviden áttekintjük, hogy mely tényezők gátolhatják és melyek segíthetik a napjainkban zajló generációváltást.

2. A családi vállalkozások fogalmának meghatározása

A családi vállalkozások fogalmának meghatározása – ahogyan azt már fentebb említettük – nem egyszerű feladat. A hazai és nemzetközi irodalom nem rendelkezik egységes fogalommal. A következőkben röviden áttekintjük a legismertebb definíciókat.

Laczkó [4] a következő családi vállalkozás definíciót használja: „A családi vállalkozások a család megtakarításaiból, a családtagok munkatapasztalatait, szakértelmét felhasználva, a családtagoknak a napi munkában való meghatározó közreműködésével működnek. A stratégiai döntéseket a család hozza. Mivel a döntés generációk sorsát érinti, jövőképük általában pozitív, bizakodóbb, terveik hosszabb időszakot ölelnek fel, mint a nem családi vállalkozásoké.”

Az Európai Unió [5] meghatározása a következő:

bármely tetszőleges nagyságú vállalat családi vállalatnak tekinthető, ha a döntési hatalom többsége azon természetes személy/ek kezében van, aki/k a vállalatot alapították, vagy azon természetes személyek kezében van, akik a vállalat eredeti tőkéjét megvásárolták, vagy az ő házastársaik, szüleik, gyermekeik, illetve azok közvetlen örököseinek kezében van;

a döntési hatalom többségét indirekt vagy direkt módon gyakorolják;

a család vagy a rokonság minimum egy tagja formálisan részt vesz a vállalat vezetésében;

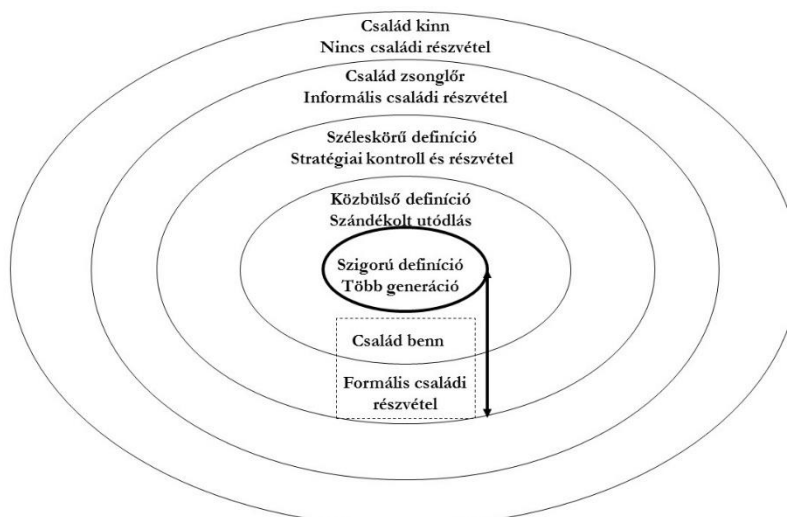
a tőzsdén szereplő vállalatok akkor számítanak családi vállalatnak, ha a vállalatot alapító vagy megvásárló személy, vagy annak családja illetve utódai a határozathozatali jogok legalább 25%-a felett rendelkeznek az eredeti tőke feletti rendelkezésük alapján.

A Pricewaterhouse [6] által használt definíció összecseng az Unió meghatározásával.

Wimmer és munkatársai szerint [7] családi vállalkozásnak tekinthetünk minden olyan vállalkozást, amelyeknél a család, illetve családi szövetség döntő befolyást gyakorol a vállalkozás fejlődésére.

Amint az a fentiekből jól látható, nem lehet egységes családi vállalkozás definícióval találkozni.

Ezen nehézséget oldják fel bizonyos szempontból Anderson és munkatársai [7], akik Astrachan és Shanker „bull’s-eye modelljét”, illetve Birley, Ng és Godrey’s tipológiáját egyesítve alkották meg saját több elemből álló definíciójukat, mely egyben tipizálja is a családi vállalkozásokat (1. ábra)

1. ábra: Kiterjesztett „Bull eye's-modell”
 Forrás: [9] alapján [10]

A legkülső körben elhelyezkedő „Család kinn” típusú vállalkozások nem családi vállalkozások, minden családi részvételt elutasítanak. A következő kategóriát képező „Család zsonglőrök” esetében a családi részvétel szintén csak informális. A „Család benn” vállalkozások három kategóriába sorolhatók, a család bevonásának mértéke alapján:

a legkülső körben helyezkednek el azok a cégek, amelyekben a család szerepvállalása csak a stratégiai kérdésekre terjed ki,

őket követik azon vállalkozások ahol tervben van a következő generációnak történő átadás,

végül a legszigorúbb definíciónak azok a vállalkozások felelnek meg, ahol több generáció működik együtt. [9], [10]

3. A családi vállalkozások jelentősége

A családi vállalkozások – gazdasági szempontból, hasonlóan a KKV-ékhez – számos pozitív tulajdonsággal bírnak. Számos hazai és nemzetközi kutatás (például [10], [11], [12], [13], [14], [15], [16]) foglalkozott a KKV-ék és családi vállalkozások vizsgálatával.

Ezek eredményei közül a következő jellemzőket emeljük ki:

munkahelyteremtésben betöltött szerepük jelentős;

rugalmasak, rendkívül hamar tudnak alkalmazkodni a folyamatosan változó piaci viszonyokhoz;

rendkívül motiváltak;

alkalmazkodóképeselek;

növekedés orientáltak;

állandóan új lehetőségek után kutatnak;

fontos szerepet töltenek be a kereskedelembe (napjainkban egyre többen jelennek meg külföldön is termékeikkel, szolgáltatásaikkal);

helyi igények kielégítését célzó tevékenységek végzésében aktív szerepet vállalnak;

hozzájárulnak a gazdasági tevékenység diverzifikálásához és így a verseny élénkítéséhez;

megváltozott munkaképességű emberek és hátrányos helyzetű munkavállalók alkalmazásában jelentős szerepet vállalnak;

innovatívak és kreatívak;

hosszú távra gondolkodnak.

Számos nemzetközi kutatás alapján (például [10], [17], [18], [19], [20]) megállapítható, hogy a családi vállalkozások közel 70 százaléka nem éli meg az első generációváltást és 90 százalék megszűnik a harmadik generációváltásig.

Magyarországon a családi vállalkozások többségben a közeljövőben megy végbe az első nagy generációváltási hullám. Az előzőekben említett generációváltási probléma valószínűleg nálunk sem lesz kedvezőbb, mint a világ más régióiban.

4. A sikertelen és a sikeres generációváltás okai

A generációváltás sikertelenségeinek és a kudarcainak okát több szerző is vizsgálta (pl. [17], [21], [22]).

Ezek közül a következőket emeljük ki:

megváltozott piaci és technológiai körülményekhez nem tudnak / akarnak alkalmazkodni;
finanszírozási gondok;

vezetési képességbeli hiányosságok;

a versenytársak gyorsan lemásolják a sikeres stratégiát;

a generációk vezetéssel és a hosszú távú célokkal kapcsolatos elképzeléseinek különbözősége;

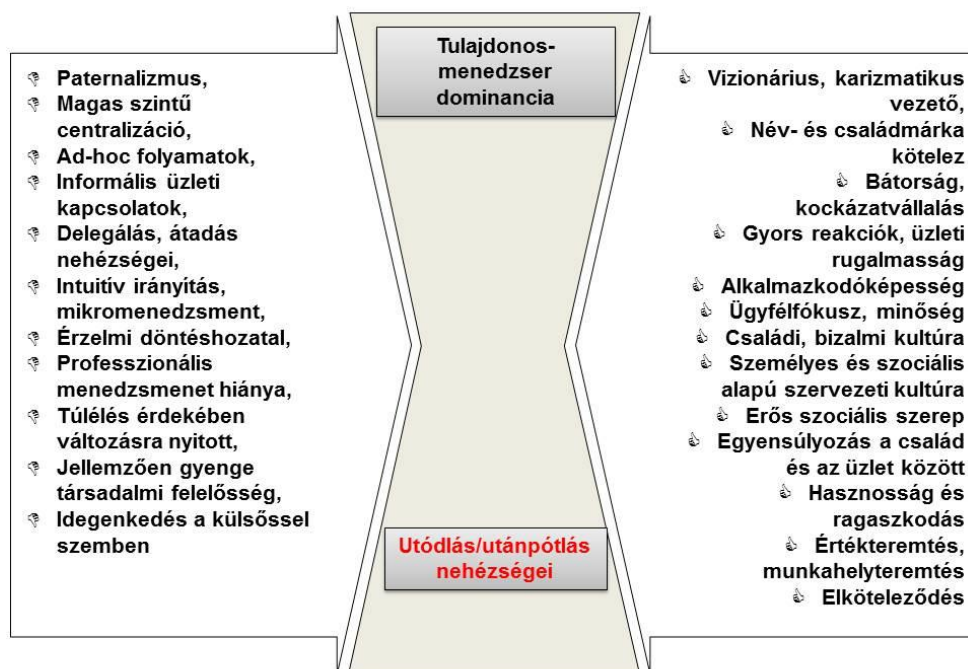
a tervezés hiánya;

delegálással, hatalom átadással kapcsolatos ellenérzés;

érzelmi döntéshozatal;

a következő generáció nem szeretné átvenni a céget / nem alkalmas a cég átvételére stb.

Magyar családi cégek jellemzőit szervezeti kultúra és utódkeresés aspektusából Korpás [23] tanulmányozta. Két fő komponenst emelt ki vizsgálata során: a tulajdonos-menedzser dominanciát valamint az utódlás, utánpótlás nehézségeit. Vizsgálatának eredményét a 2. ábra szemlélteti.

2. ábra: Magyar családi cégek jellemzői szervezeti kultúra és utódkeresés aspektusából [23]

A 2. ábrán egyaránt megtalálhatók azok a tényezők, melyek a sikeres generációváltást gátolják (pl. magas szintű centralizáció, ad-hoc folyamatok vagy a delegálás nehézségei) és melyek segítik (pl. név- és márka kötelez, ügyfélfókusz, elköteleződés).

Nem szabad szem elől tévesztenünk azt a tényt sem, hogy a családi vállalkozások a fent felsoroltak mellett azért is egyedinek tekinthetők, mert esetükben a család és a vállalkozás örömei és nehézségei áthatják a család egész életét. A családban kialakuló konfliktusok jelentős hatást gyakorolhatnak a vállalkozás életére csakúgy, mint a családban bekövetkezett változások (pl. a családfő hirtelen halála, egy válás vagy házasságkötés esete).

A családi vállalkozás sikeres működéséhez elengedhetetlen, hogy a család is sikeresen működjön. Ennek alapja a megfelelő és hatékony kommunikáció valamint a szerepek egyértelmű definiálása. Ha ez nem történik meg, végzetes szerepzavar és feszültség alakulhat ki, melyek nem csak a vállalkozást, de az egész családot tönkreteszhetik.

A családi vállalkozásokkal foglalkozó szakértők [24], [25], [26] a jogi dokumentumok elkészítésén túl számos megoldást javasolnak a fenti probléma elhárítására illetve megoldására. Ezek közül emelünk ki két olyan megoldási javaslatot, mely a vállalkozásban érintett családtagok önkéntes, jól átgondolt álláspontját rögzítik, melyek mentén haladva kiküszöbölhetőek (vagy csillapíthatóak) a vállalkozásban vagy a családban keletkező problémák:

Pszichológiai szerződés, mely általában tartalmazza a felelősségi köröket, hatásköröket, a döntési jogkört, valamint azokat a szabályokat (családra és vállalkozásra vonatkozóan egyaránt), melyet figyelembe kell venni a családi vállalkozás működtetésénél. Ezt a vállalkozásban érintett minden családtag közösen alakítja ki és aláírás formájában hagyja jóvá. A pszichológiai szerződés segítségével elkerülhetőek azok a csapda helyzetek, melyek a munka kapcsán felmerülő kudarcot beviszik a családi életbe (például „sértődéses játszmák”, szemrehányások formájában), melynek következtében nem csak a vállalkozásban elvárt sikerek maradhatnak el, hanem – szélsőséges esetben – a házasság, a békés családi élet is megszűnhet. [26]

Ugyanezt a célt szolgálja a KPMG [24] által családi alkotmánynak nevezett dokumentum is, mely szintén egyfajta pszichológiai szerződésnek tekinthető. Fontos jellemzője, hogy jól kell tükröznie a családi értékeket. E mellett rögzíti azokat az alapelveket, melyek a család életét irányítják és melyek mentén a család döntéseket hoz annak érdekében, hogy a család által a vállalkozás kapcsán elérni kívánt cél fenntartható legyen úgy, hogy közben a családon belüli egyetértés ne szenvedjen csorbát (sem a családi kapcsolatok sem a vagyontekintetében). E mellett megoldási javaslatot, iránymutatást nyújthat bizonyos problémák kezelésére (például a családi vállalkozásban addig aktívan résztvevő gyermek többé nem hajlandó a vállalkozás életében részt venni). A pszichológiai szerződéshez hasonlóan a családi alkotmány tartalma sem kötött, abban a család által lényegesnek tartott elvek kerülnek feltüntetésre.

5. Zárszó

A hazai családi vállalkozások túlnyomó többségében napjainkban zajlik az első stafétabot átadás a generációk között, mely kritikus időszak minden vállalkozás számára. A családi vállalkozások mindössze egyharmadánál létezik kidolgozott terv arra, hogy ki viszi majd tovább a céget, mely megnehezítheti a zökkenőmentes folyamatos működést.

A cikkben több aspektusból vizsgáltuk a családi vállalkozások sikerének (vagy sikertelenségének) okait.

Rávilágítottunk arra a problémára, hogy a szakirodalomban mennyire hiányzik egy közösen elfogadott definíció a családi vállalkozások fogalmára. Ezt követően bemutattuk azokat az okokat, melyek alátámasztják a családi vállalkozások jelentőségét és vizsgálatuk fontosságát, végül a napjainkban végbemenő generációváltás sikerességének (vagy sikertelenségének) néhány okát mutattuk be kiemelve két olyan lehetőséget, mely segítheti a családi vállalkozásokat abban, hogy a családban kialakuló konfliktusokat ne vigyék át a vállalkozásuk életébe és fordítva.

A téma jelentős, a generációváltás kérdése minden egyes családi vállalkozásnál más és más választ igényel. Rendkívül lényeges, hogy minden családi vállalkozás megtalálja a megoldást saját

problémáira, mert az esetleges sikertelenség nem csak a vállalkozás megszűnéséhez, de a család széthullásához is vezethet, visszafordíthatatlan károkat okozva a családtagok életében.

Irodalomjegyzék

- [1] Mandl, Irene (2008): Overview of family businesses relevant issues, Final report, KMU Forschung Austria, Vienna, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/craft/family_business/doc/familybusiness_study_en.pdf
- [2] Hnátek, Milán (2015): Entrepreneurial thinking as a key factor of family business success, In: Social and Behavior Sciences 181 p342
- [3] S&P 500 Component Stocks, https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_S%26P_500_companies
- [4] Laczkó, Zsuzsanna (1997): Családi vállalkozás – konfliktus és kooperáció, In: Családi vállalkozások Magyarországon, kutatási zárótanulmány, SEED Alapítvány, Budapest
- [5] European Commission Enterprise and Industry (2009): Small and medium-sized enterprises (SMEs) <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/family-business/#h2-2>
- [6] PWC (2015): CEE Family Business Survey, Family businesses at a crossroads, http://www.pwc.com/hu/hu/kiadvanyok/assets/pdf/cee_family_survey_2015.pdf
- [7] Wimmer, Rudolph – Groth, Torsten – Simon, Fritz B. (2004): Erfolgsmuster von Mehrgenerationen-Familienunternehmen. Wittener Diskussionspapiere. Sonderheft, Nr 5.
- [8] Anderson, Alistair R. – Jack, Sarah L. – Dodd, Sarah Drakopoulou (2005): The role of family members in entrepreneurial networks: Beyond the boundaries of the family firm, Family Business Review, vol. XVIII., no. 2., 135-154.
- [9] Anderson, Alistair R. – Jack, Sarah L. – Dodd, Sarah Drakopoulou (2005): The role of family members in entrepreneurial networks: Beyond the boundaries of the family firm, Family Business Review, vol. XVIII., no. 2., 135-154.
- [10] Csákné Filep, Judit (2012): Családi vállalkozások – fókuszban az utódlás (PhD értekezés)
- [11] Szerb, László et al (2014): Mennyire versenyképesek a magyar kisvállalatok, In: Marketing & Management, XLVIII. évfolyam, p3-21
- [12] Mészáros, Tamás – Szirmai, Péter (2001): Egy kutatás tanulságai – Az EU kisvállalkozáspolitikája. In: Pénzforrás – A pályázatok kézikönyve, 2001. 26. szám
- [13] Kozma, Tímea – Gyenge, Balázs (2015): The secret to business success after the crisis a business model in an enterprise, Journal Of Central European Green Innovation 3:(2) pp. 71-82. (2015)
- [14] Henry, Michael et al (2013): Family Business Succession - Trust and Gender Issues in Family and Non-Family Succession, In: 13th Euram Conference, Democratising Management, Galatasaray University, Istanbul, 2013 június 26-29
- [15] Antheaume, Nicolas et al (2012): French Family Business and Longevity. Have they been conducting sustainable development policies before it became a fashion? In: BUSINESS HISTORY, 2013. szeptember
- [16] Bogáth, Ágnes (2013): A családi vállalkozásokban megjelenő sajátosságok, In: Vállalkozásfejlesztés a XXI. században, kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/13_Bogath_Agnes.pdf
- [17] Leach, Peter (2011). 'Family Business – The Essentials,' Profiles Books, London, ISBN: 978 1 86197 861 5.
- [18] Miller, Stephen P. (2014): Next-generation leadership development in family businesses: teh critical roles of shared vision and family climate, <http://journal.frontiersin.org/article/10.3389/fpsyg.2014.01335/abstract>
- [19] Ruggero et al (2014): Italian Family Business Cultures Involved in the Generational Change, In: Europe's Journal of Psychology, 2014, Vol.10(1) p79-103
- [20] Stamm, Isabell – Lubinski, Christina (2011): Crossroads of family business research and firm demography – A critical assessment of family business survival rates, In: Journal of Family Business Strategy 2 (2011) p117-127
- [21] Ward, John L. (2011): Keeping the Family Business Healthy: How to Plan for Continuing Growth, Profitability, and Family Leadership, Palgrave Macmillan, New York. ISBN 978-0-230-11121-9, pp. 3-15
- [22] Konczosné Szombatélyi Márta (2014): Családi vállalkozások generációváltásának kockázata, <http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2014/KSZM.pdf>
- [23] Korpás Zoltán (2013): Kire bízom a ház kulcsát? Cégvezető utódkeresés a munkaerőpiacon, gymkik.hu/hu/letoltes/11455/cfb06
- [24] KPMG: „Családi vállalkozások” – a magántulajdonú társaságok sikeréért <https://www.kpmg.com/HU/hu/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/20150325-Family-Business-m.pdf>
- [25] Kaslow, Florence W. (2006): Handbook of Family Business and Family Business Consultation: A Global Perspective, Routledge Taylor and Francis Group, New York and London
- [26] Kis Eszter (2014): Viták ellen: pszichológiai szerződés kell a családi cégekben, <http://www.hrportal.hu/hr/vitak-ellen-pszichologiai-szerzodes-kell-a-csaladi-cegekben-20140513.html>